

UNIWERSYTET OPOLSKI

Instytut Historii

**STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ
W JĘZYKU POLSKIM**

Żaneta Marszałek-Trzebińska

Sytuacja społeczna kobiet na wsi kaliskiej w latach 1918-1939

The social situation of women in the village of Kalisz in the years 1918-1939

Praca napisana pod kierunkiem
prof. dra hab. Zenona Jasińskiego

Promotor pomocniczy
dr hab., prof. UO Antoni Maziarz

Opole 2023

Rozprawa doktorska „Sytuacja społeczna kobiet na wsi kaliskiej w latach 1918-1939” podejmuje problematykę sytuacji społecznej kobiet mieszkających na wsi w powiecie kaliskim w latach 1918-1939.

Celem pracy było poznanie warunków życia i pracy oraz określenie pozycji społecznej kobiet wiejskich u zarania niepodległości oraz przedstawienie zjawisk i procesów prowadzących do ich zmiany na przestrzeni 20 lat istnienia niepodległego państwa polskiego.

Dysertacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów podzielonych na podrozdziały, zakończenia i bibliografii. Została wzbogacona o aneksy, spisy tabel i zdjęcia. We wstępie wskazano na celowość napisania rozprawy doktorskiej, zawarty został przegląd dotychczasowego stanu badań w podjętej tematyce, baza źródłowa oraz problemy badawcze, których analiza i próba wyjaśnienia zaznacza się w dalszej części pracy. Rozdział I stanowi charakterystykę społeczno-gospodarczą powiatu kaliskiego w latach 1918-1939, będąc ogólnym tłem pracy. Przedstawiono w nim strukturę administracyjną powiatu i jej wpływ na jego rozwój, zmiany granic oraz rolę samorządu gminnego i sołectw. Dalej zaprezentowano strukturę demograficzną oraz narodowo-wyznaniową, strukturę własnościową oraz ogólną sytuację ekonomiczną wsi kaliskiej. Jeden z podrozdziałów poświęcono na omówienie życia organizacyjnego w powiecie, na które składała się działalność partii i stronnictw politycznych oraz różnorodnych organizacji gospodarczych, zawodowych, oświatowych, kulturalnych, religijnych, społecznych, charytatywnych oraz sportowych.

Kolejny rozdział traktuje o uwarunkowaniach pozycji kobiet wiejskich na ziemiach polskich w I połowie XX w. Na początku przedstawiono środowisko ich funkcjonowania: rodzinne gospodarstwo chłopskie i jego elementy, role społeczne kobiety wiejskiej oraz jej problemy. Następnie omówiono działalność aktywistek i ich inicjatyw mających na celu poprawę życia kobiet na wsi oraz ich emancypację. Zwrócono uwagę na udział kobiet wiejskich w ruchu kobiecym w okresie międzywojennym, działalność i znaczenie Kół Gospodyń Wiejskich oraz inne formy aktywności kobiet wiejskich, takich jak działalność w organizacjach społecznych, czy udział w edukacji pozaszkolnej. Dalej omówiono czynniki mające wpływ na kształtowanie się pozycji społecznej kobiety wiejskiej: uzyskanie przez kobiety praw politycznych po 1918 r., wpływ pracy zarobkowej, poglądy i obyczaje społeczne, rolę edukacji oraz udział środowiska wiejskiego.

Rozdział trzeci poświęcony jest aktywności politycznej i społecznej kobiet na wsi kaliskiej w latach 1918-1939. Po omówieniu ogólnych problemów społecznych i sytuacji kobiet po odzyskaniu niepodległości, autorka przedstawiła udział kobiet w życiu politycznym

i organizacyjnym powiatu. O ile w życiu politycznym kobiety miały skromny udział, o tyle aktywnie angażowały się w działalność organizacji społecznych, nie tylko typowo żeńskich (Koła Gospodyń Wiejskich, Narodowa Organizacja Kobiet, Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet), ale i ogólnych (Akcja Katolicka, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”). Ostatni podrozdział poświęcono udziałowi działaczy społecznych na rzecz awansu społecznego kobiet na tym terenie, ze szczególnym uwzględnieniem duchowieństwa, a zwłaszcza proboszcza liskowskiego ks. Wacława Blizińskiego.

W rozdziale czwartym przedstawiono aktywność kulturalno-oświatową kobiet. Jako jeden z warunków zmiany sytuacji kobiet uznano możliwości kształcenia się, stąd jeden z podrozdziałów poświęcono na scharakteryzowanie szkolnictwa w powiecie kaliskim na szczeblu podstawowym, średnim oraz w zakresie oświaty dla dorosłych. Dalej omówiono udział kobiet w różnych formach edukacji szkolnej i pozaszkolnej. Przedstawiono zabiegi dziewcząt i kobiet w zdobyciu wykształcenia, ich działalność na rzecz upowszechniania oświaty i kultury, jak i możliwości spędzania czasu wolnego. Równocześnie ukazano zaangażowanie kobiet w życiu kulturalno-oświatowym społeczności wiejskiej. Odbywało się ono przede wszystkim poprzez udział w działalności stowarzyszeń, a zwłaszcza Kół Gospodyń Wiejskich. Szczególną rolę w aktywizacji kobiet wiejskich odgrywały liderki ruchu kobiecego - instruktorki i działaczki KGW, nauczycielki i ziemianki.

Ostatni, piąty rozdział, poświęcony został na przedstawienie różnych czynników kształtujących sytuację społeczną kobiet na wsi kaliskiej w II Rzeczypospolitej. Jednym z najważniejszych uwarunkowań wymienionych przez autorkę była ekonomia - praca kobiet we własnym gospodarstwie, ale też szukanie nowych źródeł zarobkowania. Wpływ na sytuację kobiet miały również: stan sanitarny wsi kaliskiej, organizacja opieki społecznej oraz instytucji opiekuńczych. Kolejne podrozdziały poświęcone zostały uwarunkowaniom religijnym i kulturowym oraz wpływowi tradycji, w tym kultury ludowej, na pozycję kobiety w środowisku wiejskim. Jednocześnie zwrócono uwagę na zachodzące zmiany w pełnieniu ról społecznych przez gospodynie. W zakończeniu rozdziału opisano warunki życia codziennego w gospodarstwie i w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem roli matki i organizatorki życia domowego.

Proponowany temat nie doczekał się dotąd właściwego i pełnego opracowania. Przeprowadzona analiza i wnioski końcowe poszerzają dotychczasowy stan badań nad sytuacją społeczną kobiet wiejskich zamieszkujących na wsi kaliskiej w okresie międzywojennym.